

S9.12 - Jak zapobiegać oszustwom w paszach GMP+

Wersja PL: 1 marca 2021

Indeks

1. WPROWADZENIE	3
2. CZYM JEST OSZUSTWO PASZOWE?	7
3. NAUKOWE PODSTAWY WYKRYWANIA OSZUSTW PASZOWYCH ^{4,8,9}	9
4. JAKIE SĄ KONSEKWENCJE OSZUSTW PASZOWYCH?	12
5. GDZIE MOJA FIRMA JEST PODATNA?	13
6. JAK MOGĘ CHRONIĆ MOJĄ FIRMĘ?	15
7. CZY MOJA FIRMA JEST PRZYGOTOWANA?	17
APPENDIX 1: ZESPÓŁ SPECJALISTÓW	18
APPENDIX 2: REFERENCJE	21

1. Wprowadzenie

Oszustwo to ważne źródło zagrożeń, które mogą wpłynąć na bezpieczeństwo żywności i pasz. Także dlatego, że oszustwo podważa system ustanowiony właśnie w celu zapewnienia bezpieczeństwa pasz. Sektor paszowy, tak samo jak przemysł spożywczy, uznaje konieczność skupienia się na tej kwestii i podjęcia odpowiednich działań. Poprzez ten dokument Informacja o oszustwach paszowych, GMP+ International chce wnieść swój wkład w te działania. Dokument wpisuje się w politykę integralności, wprowadzoną przez GMP+ International na początku 2015 roku.

Definicja oszustwa paszowego

Oszustwo paszowe obejmuje szeroki przedział **umyślnych oszukańczych** działań dotyczących pasz^{1,2,3}. Niniejszy dokument informacyjny koncentruje się na **celowym i motywowanym ekonomicznie fałszerstwie** (EMA). Opublikowano szereg definicji oszustw dotyczących żywności, które mogą również być wykorzystane jako definicja oszustwa paszowego. Ogólnie biorąc, w niniejszym dokumencie informacyjnym przyjęto następującą definicję: **oszukańcze dodawanie substancji nieautentycznych lub celowe usunięcie lub zastąpienie substancji autentycznych bez wiedzy kupującego i z korzyścią finansową dla sprzedającego**⁵

Dlaczego powstał ten dokument informacyjny?

Sektor paszowy staje w obliczu oszustw w żywności i paszach (surowcach paszowych). Oszustwo stanowi ryzyko dla bezpieczeństwa ludzi i zwierząt. Podważa zapewnianie bezpieczeństwa pasz jak również integralność produktu i zaufanie partnerów z łańcucha oraz konsumentów. Ryzyko (dla bezpieczeństwa) jest poważne, gdyż oszustwo ma z założenia pozostać niewykryte, a oszuści nie są zainteresowani możliwymi konsekwencjami (lub nie są ich świadomi). Ich celem jest zarobienie pieniędzy lub zmniejszenie kosztów lub strat.

Takie motywowane ekonomicznie fałszerstwo ma różne konsekwencje:

- ✚ Obecność (nieznanych) niebezpiecznych substancji lub produktów w produktach wytwarzanych przez Twoją firmę może negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo żywności i pasz i narazić zdrowie ludzi i / lub zwierząt.
- ✚ Zagrożona jest integralność Twoich produktów i zapewnienie ich bezpieczeństwa, jak również integralność Twojej firmy;
- ✚ Reputacja i wizerunek, jak również zaufanie do Twojej firmy (i do całego sektora) mogą być negatywnie dotknięte, gdy zostajecie zamieszani lub ucierpieliście na skutek oszukańczych działań.
- ✚ Skutki ekonomiczne związane z utratą klientów, spadkiem sprzedaży, wycofaniem Twojego produktu, reklamacjami od klientów bezpośrednich (hodowców zwierząt gospodarskich) i innych uczestników łańcucha (takich jak ubojnie, firmy detaliczne), restrykcjami eksportowymi, wykreśleniem z listy dostawców lub uczestników łańcucha, spadającą konsumpcją produktów pochodzenia zwierzęcego.

Poprzez ten dokument GMP+ International zamierza zwiększyć świadomość wymienionych wyżej konsekwencji i wspierać firmy certyfikowane GMP+ w zwracaniu uwagi i działaniach w razie oszustwa paszowego.

Interesariusze GMP+ International chcą zaoferować firmom certyfikowanym GMP+ okazję do określenia i doskonalenia ich własnego poziomu integralności. W tym celu GMP+ International opracowała wraz z nimi Dokument informacyjny GMP+, mający służyć zwalczaniu oszustw paszowych. Zgodnie z zasadami GMP+ International Feed Support Product dokument informacyjny powinien być:

- ✚ niezależny i oparty na podstawach naukowych. To zostało osiągnięte dzięki udziałowi eksperta ds. autentyczności żywności, profesor Saskii van Ruth z Wageningen UR/RIKILT
- ✚ być praktyczny. Osiągnięto to zapewniając uczestnictwo ekspertów z dziedziny przemysłu paszowego przy opracowywaniu dokumentu.
- ✚ być powiązany z przemysłem spożywczym. To zostało zrealizowane dzięki użyciu narzędzia SSAFE jako podstawy dla opracowania tego dokumentu informacyjnego (więcej informacji można znaleźć na stronie: <http://www.ssafe-food.org/our-projects/>).

Ramy prawne

Ogólnie rzecz ujmując kwestia oszustw paszowych jest określona w rozporządzeniu (WE) 178/2001 (Ogólne prawo żywnościowe). W rozporządzeniu tym uwzględniono pasze dla zwierząt produkujących produkty pochodzenia zwierzęcego przeznaczone do spożycia przez ludzi. Ogólne prawo żywnościowe ma na celu ochronę interesów konsumentów i jest dla konsumentów podstawą przy dokonywaniu świadomych wyborów dotyczących spożywanej przez nich żywności. Ogólne prawo żywnościowe ma na celu zapobieganie:

- ✚ Praktykom oszukańczym lub wprowadzającym w błąd;
- ✚ Fałszowaniu żywności;
- ✚ Wszelkim innym praktykom mogącym wprowadzać konsumentów w błąd.

W Rozporządzeniu 767/2009 kwestia oszustw paszowych jest również omawiana w sposób ogólny. Oznakowanie oraz prezentacja pasz nie powinny wprowadzać użytkownika w błąd.

Oszustwo paszowe w powiązaniu z bezpieczeństwem żywności

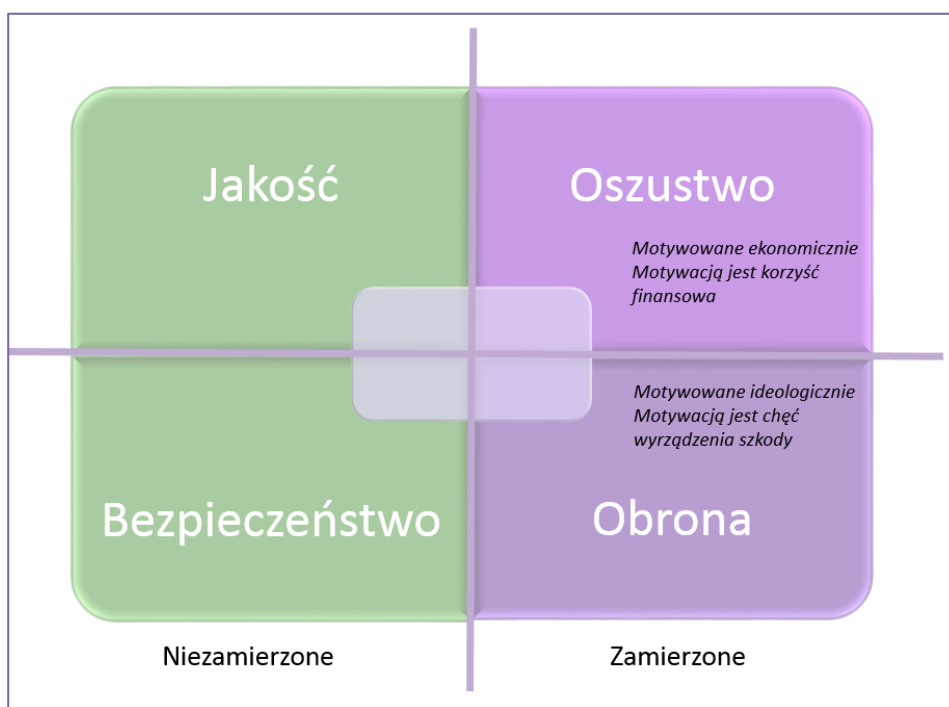
W przypadku incydentu, należy wziąć pod uwagę *przyczynę* incydentu. Bezpieczeństwo pasz koncentruje się na **niezamierzonym** zanieczyszczeniu paszy przez znane produkty, organizmy, niewłaściwe postępowanie lub przetwarzanie. Oszustwo paszowe jest odmienne, jako że jest ono działaniem **zamierzonym**, popełnianym dla zysku ekonomicznego. Oszustwo paszowe jest również odmienne od kwestii bezpieczeństwa pasz, gdyż rodzaje zafałszowań mogą być niekonwencjonalne i mogą być wykryte dopiero wtedy, gdy są zbadane w sposób ukierunkowany. Zapobieganie oszustwom paszowym oraz Feed Safety Assurance są bardzo podobne. W obydwu przypadkach mogą powstawać zagrożenia dla zdrowia ludzi i zwierząt.³

Feed Safety Assurance identyfikuje ryzyko zagrożeń, klasyfikuje to ryzyko i wzmacnia środki kontroli, aby ograniczać ryzyko i monitoruje skuteczność środków kontroli – zgodność ma tu znaczenie kluczowe.

Kontrolowanie oszustw paszowych identyfikuje podatność na oszustwa i jest uzupełniane planem kontroli oszustw, zawierającym środki kontroli. Nacisk jest tu położony na odstępstwa od standardowej praktyki/nie zgodności.

Kontrolowanie oszustw paszowych wymaga innego podejścia niż kontrolowanie bezpieczeństwa pasz, jakości pasz i ochrony pasz. Jak pokazano na rysunku 1, incydenty związane z jakością paszy i bezpieczeństwem paszy są niezamierzone, ponieważ wytwórca paszy nie ma powodu, aby do nich doprowadzać. I nie ma tu żadnego przestępcy dokonującego takiego działania. Ochrona paszy to zabezpieczanie paszy przed motywowanym ideologicznie zanieczyszczeniem lub fałszowaniem za pomocą środków organicznych, chemicznych, fizycznych lub radiologicznych. Oszustwo paszowe to czyn zamierzony, motywowany chęcią zysku finansowego.⁷

Rysunek 1. Matryca ochrony paszy przed ryzykiem⁷

Chociaż podejście jest różne, system zarządzania bezpieczeństwem pasz, taki jak HACCP, może pomóc firmom w połączeniu w jeden system zarządzania zarówno ryzykiem związanym z oszustwami, jak i bezpieczeństwem pasz.

Dla kontroli oszustw w sektorze spożywczym odpowiedni jest system VACCP (**V**ulnerability **A**ssessment **C**ritical **C**ontrol **P**oints – Krytyczne Punkty Kontroli w Ocenie Podatności).

Jako kontynuację tego dokumentu informacyjnego, można opracować system VACCP dla pasz, w oparciu o doświadczenie uzyskane przy jego stosowaniu oraz informację zwrotną dotyczącą tego dokumentu.

Należy pamiętać, że kontrolowanie oszustw paszowych nie jest niczym nowym. System *GMP+ FC scheme* opisuje tematy związane z bezpieczeństwem pasz, które w całości lub części wchodzą w zakres oszustw paszowych, lecz w przeszłości nie były lub nie w pełni były klasyfikowane jako oszustwo paszowe. Taka kwalifikacja zyskuje obecnie na znaczeniu, ze względu na rosnący nacisk na walkę z oszustwami w żywności i paszach (materiałach do ich produkcji).

Przykładami są:

- ✚ Niewłaściwe oznakowanie wszystkich dokumentów dotyczących produktu (kontrakty, dokumenty towarzyszące dostarczonym produktom i etykiety produktów).
- ✚ Włączenie olejów mineralnych i melaminy jako zagrożeń w ocenach ryzyka GMP+ oraz w TS 1.5 *Szczegółowe limity bezpieczeństwa pasz*.
- ✚ Nieprawidłowe użycie logo GMP+.

Opracowywanie tego dokumentu informacyjnego

Podczas pracy nad tym dokumentem informacyjnym opierano się na danych naukowych jako niezależnej podstawie do identyfikowania najważniejszych zagrożeń przy oszustwach w sektorze paszowym. W tym celu GMP+ International utworzyła grupę roboczą z przedstawicielami i ekspertami z różnych części łańcucha paszowego. Przy wsparciu specjalisty z zakresu autentyczności żywności, profesor Saski van Ruth z Wageningen UR zorganizowano warsztaty. Na zlecenie Global Food Safety Initiative (GFSI) i we współpracy z SSAFE, profesor Saskia van Ruth z Wageningen UR współpracując z Free University of Amsterdam opracowała [the food fraud vulnerability assessment tool \(SSAFE\)](#) (narzędzie oceny podatności na oszustwa w żywności).

Zakres tego narzędzia obejmuje oszustwa w żywności i wewnętrzną organizację związaną z kontrolą oszustw. Narzędzie to zostało wykorzystane jako baza podczas warsztatów. Celem warsztatów było ustalenie najważniejszych zagrożeń oszustwami w łańcuchu paszowym*. Dało to w efekcie listę najważniejszych zagrożeń oszustwami. Stanowi ona punkt wyjścia dla firm z sektora paszowego i powinna prowadzić do dalszych badań nad możliwymi oszustwami paszowych, ich skutkami, możliwościami kontroli i sprawdzeniem, czy mogą wystąpić inne zagrożenia.

* Oszustwa i fałszerstwa wewnątrzgrupowe nie są objęte zakresem tego dokumentu informacyjnego.

2. Czym jest oszustwo paszowe?

Oszustwa paszowe obejmują szeroki zakres celowych oszukańczych działań dotyczących pasz^{1,2,3}. W dokumencie położono nacisk na zamierzone i motywowane ekonomicznie fałszowanie pasz (EMA - economically motivated adulteration). Opublikowano szereg różnych definicji oszustw w żywności, które mogą być wykorzystane jako definicja oszustwa paszowego. Zasadniczo definicja obejmuje oszukańcze dodawanie substancji nieautentycznych lub usunięcie, bądź zastąpienie substancji autentycznych, bez wiedzy kupującego, w celu korzyści ekonomicznych dla sprzedającego.⁵ Obejmuje to następujące rodzaje oszustw paszowych⁴:

 Wprowadzenie zmiany poprzez:

- **Rozcieńczenie** - to proces oszukańczego mieszania produktu o wysokiej wartości z produktem o niższej wartości
- **Substytucję** - to proces oszukańczego zastąpienia produktu o wysokiej wartości innym produktem, lub częścią produktu, o niższej wartości.

 Ukrywanie to proces oszukańczego ukrycia niskiej jakości produktu.

 Niewłaściwe oznakowanie to proces umieszczania fałszywych stwierdzeń lub informacji na opakowaniu lub w dokumentach produktu.

 Niezatwierdzone dodanie to proces dodawania nieznanych i niezadeklarowanych substancji, które nie zostały zatwierdzone jako dodatki do produktów, w celu poprawy jego jakości.

Tabela 1. Podsumowanie niektórych przypadków oszustw paszowych

Substytucja	
Olej słonecznikowy rozcieńczony domieszką oleju mineralnego na Ukrainie	Sunflower article
Surowy olej słonecznikowy z domieszką rafinowanego oleju drobiowego na Ukrainie (EWS GMP+)	Sunflower poultry oil EWS 2015.11.17
Tłuszcz zwierzęcy z domieszką oleju technicznego w Belgii	article article
Zastąpienie mączki rybnej mączką z pierza	MANCP Multi-year Annual Control Plan Netherlands, annual report 2013
Ukrywanie	
Brak L-lizyny w dodatkach paszowych	RASFF 2011.1184
Brak chlorku choliny	RASFF 2011.0727
Sprzedż pierwszej wyprodukowanej partii nowego produktu, o niskiej jakości, jako produktu normalnego	
Niewłaściwe oznakowanie	
Fałszywa deklaracja pochodzenia geograficznego, gatunkowego, botanicznego lub odmianowego, np. niejasne pochodzenie mączki rybnej deklarowanej jako pochodząca z Łotwy.	RASFF 2015.0489
Kazeina techniczna etykietowana jako kazeina o jakości paszowej	RASFF 2007.CRV
Niezatwierdzone użycie specjalnego certyfikatu jakości / logo (np. Logo GMP+), dla produkcji nie wykonanej zgodnie z tymi standardami jakości	Newsletter 2015-01-29
Niewłaściwe świadectwo zdrowia dla mączki rybnej	RASFF 2012.BEH
Niezatwierdzone dodanie	
Melamina dodana do śruty sojowej	RASFF 2008.1480
Dodatek mocznika w drożdżach	RASFF 2016.0160

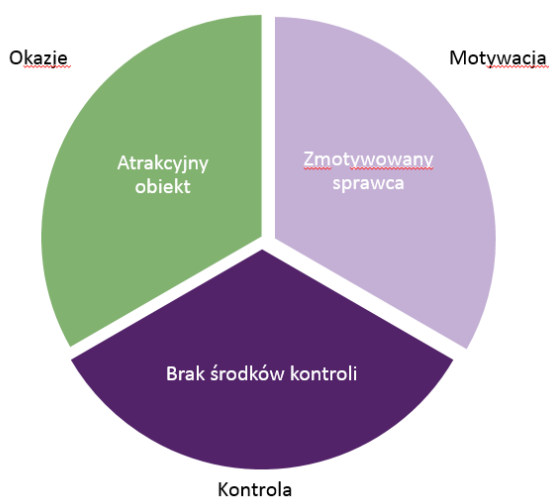
3. Naukowe podstawy wykrywania oszustw paszowych ^{4,8,9}

Nauka to niezależny czynnik pozwalający na określenie najważniejszych zagrożeń przy oszustwach w sektorze paszowym.

Dlaczego niektórzy ludzie lub firmy popełniają oszustwa?

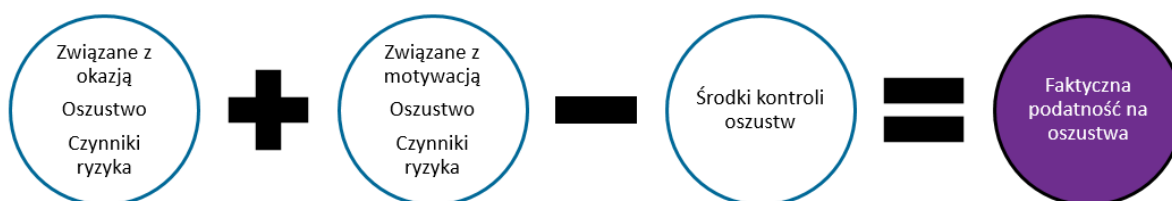
Naukowcy wykryli trzy główne czynniki określające podatność firmy na oszustwa paszowe, patrz rysunek 2.

1. Okazje
2. Motywacje
3. Środki kontroli

Rysunek 2 Elementy określające podatność na oszustwa paszowe

Powiązania pomiędzy okazjami, motywacjami, środkami kontroli i podatnością na oszustwa paszowe są przedstawione na rysunku 3.

Rysunek 3: Podatność na oszustwa

Ad 1 Okazje

Musi istnieć możliwość lub okazja do popełnienia oszustwa. Okazjami mogą być:

- ✚ Cechy produktów: ich skład, cechy fizyczne, właściwości i pochodzenie geograficzne lub produkcyjne:
 - Łatwość zafałszowania składu produktu stwarza okazję dla potencjalnych sprawców do popełnienia oszustwa. Im mniejsze cząstki produktu, tym łatwiej jest go zafałszować, np. produkty rozdrobnione, sproszkowane i płynne.
 - Gdy produkt składa się z wielu produktów/składników, jest więcej okazji do popełnienia oszustwa w takim produkcie, niż w produkcie stanowiącym całość (jednorodnym).
 - Jakość produktu: produkty, które, na przykład, przekraczają standardy zanieczyszczeń, dla których dostępne są warianty o jakości technicznej, stwarzają potencjalnym sprawcom okazję do popełnienia oszustwa.
- ✚ Dostęp do produktu: aby móc popełnić oszustwo należy mieć dostęp do produktu. Może to mieć miejsce w zakładzie produkcyjnym, ale również podczas przechowywania i transportu lub w każdym innym miejscu w łańcuchu paszowym.
- ✚ Wykrywalność oszustwa: brak planu kontroli oszustw stwarza okazję do popełnienia oszustwa.
- ✚ Transparentność łańcucha paszowego: złożony lub nieprzejrzysty łańcuch paszowy bez, lub z ograniczoną wymianą informacji, stwarza potencjalnym sprawcom okazję do popełnienia oszustwa.

Ad 2. Motywacje

Bodźce do popełnienia oszustwa mogą być

- ✚ Ekonomiczne
 - Wartość dodana: przy produkcie z wartością dodaną (skład, metoda produkcji i/lub pochodzenie) potencjalni sprawcy mogą być motywowani do popełnienia oszustwa, ponieważ znacząco wpływa ona na ceny / płatność. Przykładami produktów z wartością dodaną są produkty wysokobiałkowe, witaminy, aminokwasy, konkretne pochodzenie lub metoda produkcji (jak produkcja zrównoważona).
 - Podaż i popyt: Gdy popyt na produkt przewyższa podaż, tak jak przy zakazie eksportu, może to motywować potencjalnych sprawców do popełnienia oszustwa.
 - Potrzeby finansowe: firma lub osoba może być motywowana do popełnienia oszustwa, gdy występują problemy finansowe pomiędzy kupującym i klientem, gdy są straty finansowe lub trudności w zaspokojeniu potrzeb finansowych.
- ✚ Kultura
 - Ubóstwo / korupcja: warunki w kraju pochodzenia lub w firmie mogą motywować sprawców do popełnienia oszustwa. Wysoki poziom korupcji i ubóstwa zwiększają ryzyko oszustwa.

- Powszechna praktyka: w niektórych kulturach oszustwo jest generalnie akceptowane, jako powszechna praktyka, co może motywować do popełnienia oszustwa.
- + Cechy osobiste / zachowanie: psychologia definiuje niektóre cechy charakteru i zachowania jako bodźce do popełnienia oszustwa.

Ad 3. Plan kontroli

Plan kontroli jest opracowywany w celu wykrywania lub kontrolowania oszustw i interweniowania w razie odchyień. Jasno udokumentowany plan kontroli określa kiedy, gdzie i jak kontrolować działania oszukańcze. Plan kontroli oszustw dotyczy:

- + Własnej organizacji firmy: organizacja powinna być przygotowana na radzenie sobie z sygnałami oszustw w zakresie odpowiedzialności i uprawnień oraz faktycznej realizacji planu kontroli oszustw. Należy uwzględnić zatwierdzenie i weryfikację planu kontroli oszustw.
- + Standardów: gdy znane są powszechne praktyki / standardy (na przykład poziomy niektórych parametrów produktu), można wykryć odchylenia. Odchylenia mogą być sygnałem oszustwa. W praktyce będzie to zestaw informacji, który uruchomi sygnał o możliwym oszustwie.
- + Środki kontroli oszustw⁶: należy wprowadzić odpowiednie środki kontroli, celem ograniczenia zagrożeń wynikających z podatności na oszustwa paszowe. Takie środki kontroli mogą obejmować plan monitoringu, weryfikację pochodzenia, sprawdzanie specyfikacji i audyty dostawców.

4. Jakie są konsekwencje oszustw paszowych?

Jeśli chodzi o oszustwa w sektorze paszowym i sposoby ich kontrolowania, pierwszym krokiem jest zwiększenie świadomości faktu, że Twoja firma może paść ofiarą oszustwa.

Jakie skutki dla mojej firmy może spowodować oszustwo?

Zaleca się, aby zarząd firmy zapoznał się i był świadomy możliwych skutków oszustwa paszowego. Dotyczy to na przykład następujących kwestii:

- ✚ Obecność (nieznanych) niebezpiecznych substancji lub produktów w produktach wytwarzanych przez Twoją firmę może negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo żywności i pasz oraz zagrozić zdrowiu ludzi i / lub zwierząt.
- ✚ Zagrożona jest integralność Twoich produktów i zapewnianie ich bezpieczeństwa, jak również integralność Twojej firmy (i całego sektora).
- ✚ Reputacja i wizerunek oraz zaufanie do Twojej firmy (i całego sektora) mogą być naruszone, gdy zostaniecie zamieszani lub padliście ofiarą działań oszukańczych.
- ✚ Skutki ekonomiczne związane z utratą klientów, spadkiem sprzedaży, odwołaniem Twoich produktów, reklamacjami od klientów bezpośrednich (hodowców zwierząt gospodarskich) i innych uczestników łańcucha (takich jak ubojnie, firmy detaliczne), restrykcjami eksportowymi, wykreśleniem z listy dostawców lub uczestników łańcucha, spadającą konsumpcją produktów pochodzenia zwierzęcego.

Rosnąca świadomość możliwego wpływu oszustw paszowych na firmę zaczyna się od kierownictwa. Zarząd musi być świadomy możliwego wpływu oszustwa na organizację (przedsiębiorstwo) oraz tego, w jaki sposób oszustwa paszowe mogą zostać uwzględnione w polityce biznesowej. Zarząd jest odpowiedzialny za zdefiniowanie i umacnianie polityki przedsiębiorstwa poprzez ustalanie celów i środków i komunikowanie ich pracownikom. Więcej informacji praktycznych można znaleźć klikając na ten [link](#).

Stopień wpływu jest zdeterminowany przez poziom podatności na oszustwa paszowe. Kolejnym krokiem jest określenie, gdzie w Twojej firmie występuje podatność na oszustwa paszowe.

5. Gdzie moja firma jest podatna?

Produkty, które otrzymujesz, pochodzą z różnych łańcuchów, mogą zatem różnić się pod względem podatności na oszustwa. Niektóre produkty mogą być bardziej podatne na oszustwa paszowe niż inne. Podatność na oszustwa paszowe zależy od:

- ✚ rodzaju produktu
- ✚ firm w łańcuchu (np. kultura, historia oszustw, sytuacja finansowa);
- ✚ cech charakterystycznych łańcucha (liczba firm, złożoność, transparentność);
- ✚ poziomu już istniejącego planu kontroli oszustw w Twojej własnej firmie.

Twoja firma może być podatna na oszustwa paszowe występujące w całym łańcuchu paszowym.

Czy wiesz, gdzie Twoja firma jest podatna na oszustwa paszowe?

Aby odpowiedzieć na to pytanie, kluczowe jest posiadanie wiedzy na temat:

- ✚ produktów w Twoim portfolio;
- ✚ łańcucha produktów dostarczanych do Twojej firmy;
- ✚ Twojej własnej organizacji (przedsiębiorstwa).

Aby pomóc w GMP+ International opracowała [kwestionariusz](#) pomocny przy udzieleniu odpowiedzi na powyższe pytanie i uzyskaniu wiedzy na powyższe tematy.

Kwestionariusz ten został opracowany we współpracy z ekspertami z przemysłu paszowego, pod kierunkiem specjalisty ds. autentyczności żywności, profesor Saskii van Ruth z Wageningen UR/ RIKILT. Zaleca się wypełnienie kwestionariusza wspólnie ze specjalistami z różnych dziedzin w Twojej organizacji (patrz Załącznik 1).

Wskazówka do kwestionariusza:

Jeśli portfolio produktów jest rozbudowane, pomocne może być utworzenie grup produktów lub ustalenie priorytetów w produktach. Rozpocznij od produktów, które na przykład:

- mają największy udział w portfolio;
- pochodzą od głównych lub ważnych dostawców lub producentów;
- są drogie lub mają szczególną wartość dodaną;
- są używane w paszy dla zwierząt wrażliwych (np. młodych zwierząt);
- są używane w paszy mającej krytyczne znaczenie dla wizerunku firmy;
- zostały zaklasyfikowane do grupy wysokiego ryzyka w Twoim własnym systemie klasyfikacji

Wypełniony kwestionariusz da w efekcie listę wrażliwych na oszustwa produktów i firm . Ponadto wskaże on, gdzie jest miejsce na wprowadzenie ulepszeń w zakresie kontroli oszustw.

Zespół specjalistów powinien dokonać krytycznego przeglądu tej listy, aby ustalić jakie środki kontroli oszustw powinny zostać wdrożone w celu zmniejszenia podatności na oszustwa paszowe. W następnym rozdziale przedstawiamy propozycje dotyczące planu kontroli oszustw.

Wskazówka:

Z niewielkimi zmianami można również korzystać z tego kwestionariusza dla łańcucha produktu końcowego dla Twojego klienta.

6. Jak mogę chronić moją firmę?

Co oczywiste, chcesz zapobiegać negatywnemu wpływowi oszustw paszowych na jakość i bezpieczeństwo Twoich produktów i / lub spowodowaniu szkód w Twojej firmie.

Zapobieganie oszustwom paszowym w 100% będzie często niemożliwe. Kluczem do kontroli oszustw paszowych jest wiedza na temat podatności na oszustwa oraz plan kontroli oszustw, dostosowany do tej wiedzy, skupiający się na odchyleniach od normy.

Jakie środki kontroli mogę zastosować?

Plan kontroli oszustw składa się z różnych elementów:

- ✚ Zaprojektowanie takiej **organizacji (przedsiębiorstwa)**, która jest przygotowana do radzenia sobie z sygnałami oszustwa, posiada otwartą kulturę, przygotowaną na raportowanie i omawianie tych sygnałów i odpowiada za wdrożenie środków kontroli oszustw: kto czym się zajmuje, kto decyduje, kto jest informowany. Czy plan kontroli oszustw działa, jak powinien i czy firma jest chroniona tak, jak zamierzano (weryfikacja, zatwierdzenie, audyt, cele zarządzania)?
- ✚ Ustalenie jaka jest **powszechna praktyka / jakie są standardy**. Gdy wiesz, jaka jest powszechna praktyka / jakie są standardy, możesz określić, co jest **odchyleniem**. **Odchylenie** może być **sygnałem**, że popełniono oszustwo. W praktyce to zestaw informacji – powiązanych ze sobą – będzie sygnałem możliwego oszustwa. Połączenie sygnałów nie zawsze jest takie samo i/lub przewidywalne. Aby to ustalić, niezbędny jest zdrowy rozsądek, interpretacja, doświadczenie i wiedza. Należy pamiętać, że gdy fałszerstwo jest powszechną praktyką, nie wolno tego akceptować. Poniżej (tabela 2) przedstawiamy niektóre sytuacje wskazujące, że mogło zostać popełnione oszustwo.
- ✚ Wdrożenie **środków kontroli oszustw**, które pomagają kontrolować lub wykrywać oszustwo we wczesnym stadium. Podajemy kilka przykładów możliwych [środków kontroli oszustw](#).

Tabela 2 Przykładowe sygnały możliwego oszustwa

Przykład 1
Holenderska firma otrzymuje ofertę na zboże po zadziwiająco niskiej cenie. W minionym sezonie jakość tego zboża była zróżnicowana i wiadomo, że kilka partii przekroczyło standardy prawne dla niektórych zanieczyszczeń. Zboże jest pochodzenia rumuńskiego i jest przechowywane w Danii.
<p>Sygnały możliwego oszustwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Dziwnie niska cena. ✚ Na rynku znajdują się partie z odchyleniami, które przekraczają / przekroczyły ustalone prawem poziomy zanieczyszczeń. ✚ Dziwna droga logistyczna materiału paszowego: pochodzenie Rumunia, przechowywanie w Danii.
Przykład 2
Wysokobiałkowy materiał paszowy konkretnego pochodzenia, z niskim poziomem zanieczyszczeń, jest oferowany klientowi po normalnej cenie. Pochodzenie jest istotne, ponieważ wiadomo, że niektóre kraje pochodzenia mają wysokie poziomy zanieczyszczeń, a inne kraje pochodzenia mają niskie poziomy zanieczyszczeń. Materiał paszowy jest produkowany w kraju o wysokim poziomie ubóstwa. Ma on długą drogą logistyczną wewnątrz kraju i jest gromadzony w międzynarodowym porcie. Materiał paszowy jest transportowany w workach, które są otwierane do transportu luzem statkami morskimi.
<p>Sygnały możliwego oszustwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ W tym przypadku materiał paszowy ma wartość dodaną, ponieważ jest wysokobiałkowy i ze względu na konkretne pochodzenie z kraju z niskimi poziomami zanieczyszczeń. ✚ Materiał paszowy jest produkowany w kraju o wysokim poziomie ubóstwa. ✚ Po wyprodukowaniu, materiał paszowy jest workowany, ale w procesie załadunku towaru na statki morskie worki te są otwierane, co daje dostęp do produktu.
Przykład 3
Przechowywana lokalnie partia płynnego materiału paszowego jest oferowana po normalnej cenie. Partia ta jest składowana w puli razem z innymi partiami tego samego materiału paszowego od różnych dostawców i/lub różnego pochodzenia. Zakład przechowujący nie sprawdza, czy partie przychodzące pochodzą z przepływu zabezpieczonego GMP+ czy też z przepływu zabezpieczonego w oparciu o procedurę gatekeepera.
<p>Sygnały możliwego oszustwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Produkt jest płynny, czyli łatwiejszy do zafałszowania niż produkt stały. ✚ Brak kontroli partii przychodzących.

7. Czy moja firma jest przygotowana?

Zapobieganie oszustwom paszowym w 100% jest nierealistyczne. Oznacza to, że oprócz planu kontroli oszustw musisz jeszcze przygotować swoją firmę na to, jak postępować w przypadku sygnału oszustwa.

Sygnał oszustwa ...czy firma wie co robić?

W ramach *GMP+ FC scheme* istnieje już kilka dokumentów dotyczących zarządzania w przypadku wystąpienia incydentu:

- [Early Warning System](#)
- [Wskazówki dla odwołania oraz Identyfikacja i śledzenie drogi produktu](#)
- [Produkty niezgodne \(TS 1.5 Szczegółowe limity bezpieczeństwa pasz\)](#)

Jeśli zarząd firmy spodziewa się, że przypadek oszustwa może mieć istotny wpływ, zaleca się powołanie zespołu kryzysowego koordynującego działania w razie wystąpienia incydentu.

Jeśli incydent z oszustwem zagraża zapewnianiu bezpieczeństwa pasz, obowiązuje procedura EWS z GMP+ International. W takim przypadku, należy zgłosić sprawę do GMP+ International i do władz, o ile prawodawstwo w Twoim kraju tego wymaga. W przypadku wątpliwości, możesz skontaktować się z GMP+ International, aby skonsultować się, czy obowiązuje procedura EWS, czy też nie. Dzięki zgłaszaniu (potencjalnych) problemów, które mogą narazić bezpieczeństwo pasz, procedura EWS pomaga zapobiegać lub ograniczać szkody za pomocą odpowiednich działań. GMP+ International będzie traktować zgłoszenia (podejrzanie) oszustwa jako poufne.

Appendix 1: Zespół specjalistów

Zarząd firmy jest odpowiedzialny za powołanie zespołu specjalistów, który będzie gromadzić podstawowe informacje, niezbędne dla określenia podatności firmy na oszustwa. Zarząd firmy powinien zapewnić, że członkowie tego zespołu specjalistów będą dysponować wystarczającym czasem oraz zasobami (w razie potrzeby).

Oprócz oceny podatności firmy na oszustwa paszowe, zespół specjalistów może również nadzorować opracowanie i wdrożenie planu kontroli oszustw paszowych.

Poza wdrożeniem, zespół może być wyznaczony do pełnienia roli utrzymującego i weryfikującego ocenę podatności na oszustwa paszowe oraz plan kontroli oszustw paszowych.

Wielkość zespołu specjalistów zależy od rozmiaru organizacji i od doświadczenia członków zespołu. Wymagana jest wiedza z różnych dziedzin: np. wiedza techniczna, jak również doświadczenie z zakresu chemii pasz, toksykologii, wiedza na temat mikrobiologii pasz, zarządzania jakością, wiedza o łańcuchu dostaw, zakupach, produktach, dostawcach, producentach, firmach transportowych i magazynujących, bezpieczeństwie, kryminologii.

W uzupełnieniu różnych obszarów wiedzy, członkowie zespołu powinni pochodzić z różnych szczebli hierarchii firmy. Powinno to zapewnić wsparcie w całej firmie.

Wskazówka:

W zależności od wielkości firmy różne obszary wiedzy mogą pochodzić od jednej osoby. W razie potrzeby, firma może skorzystać z usług wykwalifikowanych ekspertów zewnętrznych.

W zespole specjalistów mogą być przedstawiciele następujących obszarów:

a. Zarządzanie firmą: Zarząd firmy jest odpowiedzialny za opracowanie celów biznesowych i strategii dotyczącej oszustw paszowych oraz zorganizowanie zasobów firmy w celu osiągnięcia tych celów. Zarząd wykazuje swoje zaangażowanie w opracowanie i wdrożenie systemu zarządzania oszustwami paszowymi oraz może pełnić rolę decyzyjną w zespole.

b. Produkcja wyrobów końcowych: składniki są używane do wyprodukowania pasz jako produktów końcowych. Składniki mają wpływ na produkty końcowe (np. technologiczny, jakościowy, fizyczny, odżywczy). Podczas przetwarzania składników można dostrzec odchylenia. Znajomość procesu technologicznego i produktów końcowych może być przydatna przy ocenie podatności składników paszowych.

c. Produkcja składników: Składniki są przetwarzane w odpowiednich procesach produkcyjnych. Wiedza o procesach produkcyjnych składników jest konieczna do oceny okazji do popełnienia oszustwa paszowego.

d. Jakość: Jakość składników i produktów końcowych może być zagrożona przez oszustwa paszowe. Ponadto, wiedza o systemach jakości jest przydatna przy ocenie ogólnego poziomu kontroli jakości u różnych uczestników łańcucha dostaw. Niezbędna jest znajomość wymaganej dokumentacji, kontroli w imporcie i wgląd w jakość składników paszowych i produktu końcowego oraz znajomość cech mikrobiologicznych, chemicznych i fizycznych.

e. Zakupy: Składniki są kupowane codziennie. Kontakty z dostawcami dostarczają informacji o składnikach paszowych, ale również o sytuacji rynkowej, innych uczestnikach łańcucha dostaw, wielkości zbiorów, sytuacji w kraju pochodzenia (np. ubóstwo, korupcja, katastrofy naturalne). Te informacje mogą być wykorzystane przy określeniu gdzie występują okazji i motywacje dla popełnienia oszustwa paszowego.

f. Przechowywanie: Po wyprodukowaniu, składniki mogą być przechowywane przez np. firmę przechowalniczą. Sytuacja w tej firmie przechowalniczej może stwarzać okazji do popełnienia oszustwa paszowego, lub sytuacja w kraju przechowywania może dawać motywację do popełnienia oszustwa paszowego.

g. Transportowanie: Składniki są transportowane od producenta do klienta. Może to być transport bezpośrednio od producenta do klienta lub obejmujący pośrednie składowanie. Środki transportu mogą się zmieniać w trakcie drogi do klienta, a składnik może przechodzić przez różne kraje lub zakłady. Podczas transportowania mogą wystąpić okazji i motywacje do popełnienia oszustwa paszowego.

h. Finansowanie przedsiębiorstwa: Sytuacja finansowa firmy może dostarczyć motywacji do popełnienia oszustwa. Wgląd w sytuację finansową uczestników łańcucha dostaw jest niezbędny dla oceny motywacji każdego z uczestników, aby określić podatność na oszustwa paszowe.

i. Zasoby ludzkie: Pewne cechy charakteru lub osoby w pewnych sytuacjach mogą stanowić motywację do popełnienia oszustwa paszowego.

j. Analizy laboratoryjne: Cechy chemiczne, mikrobiologiczne i fizyczne składników paszowych mogą być badane przez laboratorium, lecz również być analizowane w zakładzie np. przy wykorzystaniu szybkich testów przesiewowych. Dla poprawnej interpretacji danych analitycznych istotne jest stosowanie prawidłowych metod analiz. Dane analityczne mogą dać sygnały, że istnieje możliwość, że zostało popełnione oszustwo paszowe.

k. Łańcuch paszowy: Składnik paszowy "przemieszcza się" w łańcuchu paszowym, napotykać różne okazji i motywacje dla oszustwa paszowego. To, jak wygląda ten łańcuch dostaw, ma wpływ na podatność na oszustwa paszowe.

Członkami zespołu specjalistów mogą być członkowie Zespołu bezpieczeństwa pasz, ale powinny być w nim reprezentowane również inne dziedziny wiedzy i doświadczenia, aby zapewnić, że został uwzględniony cały zakres możliwych oszustw paszowych.

Specjaliści w zespole powinni przejść szkolenie na temat oszustw paszowych, bądź też członkowie zespołu powinni dysponować analogicznym poziomem wiedzy w oparciu o doświadczenie.

Zaleca się, aby firma odnotowywała dane członków zespołu wraz z ich dziedziną wiedzy.

Appendix 2: Referencje

1. Everstine et al., Economically motivated adulteration (EMA) of food: Common characteristics of EMA incidents, *Journal of Food Protection*, Volume 76(4), 2013, page 723-725
2. Moore et al., Development and application of a database of food product fraud and economically motivated adulteration from 1980-2010, *Journal of Food Science*, Volume 77(4), 2012, page R118-R126
3. Spink and Moyer, Defining the public health threat of food fraud, *Journal of Food Science*, Volume 76(9), 2011, page R157-R163
4. SSAFE, Food fraud vulnerability assessment tool, December 16th, 2015
5. USP, Food fraud mitigation guidance, In: General tests and assays, Appendix XVII, page 1586-1621
6. GFSI, GFSI Position on mitigation the public health risk of food fraud, July 2014
7. Spink and Moyer, Understanding and combating food fraud, *Food Technology*, Volume 67 (1), 2011, page 30-35
8. Van Ruth, How to assess the vulnerability to fraud, presentation document, not dated
9. Van Ruth, Feed fraud: motivations and opportunities, Internal workshop document, 2015

At GMP+ International, we believe everybody, no matter who they are or where they live, should have access to safe food.

GMP+ International

Braillelaan 9

2289 CL Rijswijk

The Netherlands

t. +31 (0)70 – 307 41 20 (Office)

+31 (0)70 – 307 41 44 (Help Desk)

e. info@gmpplus.org

Klauzula odpowiedzialności:

Niniejsza publikacja została opracowana celem dostarczenia stronom zainteresowanym informacji o standardach GMP+. Publikacja będzie regularnie aktualizowana.

GMP+ International B.V. nie ponosi odpowiedzialności za ewentualne nieścisłości w publikacji.

© [GMP+ International B.V.](https://www.gmpplus.org/)

Wszelkie prawa zastrzeżone. Informacje zawarte w tej publikacji mogą być przeglądane na ekranie, kopiowane oraz drukowane wyłącznie na użytek własny, niekomercyjny. Wszelkie inne użycie wymaga wcześniejszej pisemnej zgody GMP+ International B.V.